

CASTELLS DEL VALLÈS

Quadern, amb la valuosa col·laboració de Caixa d'Estalvis de Sabadell ofereix una làmina de 27x21, reproducció del Castell de Sentmenat, dibuixat per Agustí Masvidal, que trobareu a cada exemplar de QUADERN.

Situació i accessos.

S'aixeca aquest castell al N de Sentmenat, al marge esquerre del torrent que baixa de Guanta, unit amb el torrent Mal d'en Montllor.

Domina la població arran de la carretera 1415 (de Sant Sadurn d'Anoia Sentmenat i Granollers). Anar-hi no és per tant, gens complicat ja que des del poble s'hi arriba en deu minuts.

Notes històriques.

L'existència d'aquest castell "antiqüíssim" es documenta l'any 1065, si bé que mencions anteriors fan referència al "valle s. Minati", sense parlar per a res del castell (1).

Els seus primers habitants eren castells i se sap que la comtessa Mahalta, vídua de Ramon Berenguer III, empenyorà unes rendes que pertanyien al castell de Sentmenat (2).

Un dels personatges més reculats (any 1150) fou "Guillelmi de Sancto Minato" (3), que esposà amb Beatriu; del matrimoni naixeren Arnau, Berenguer, Guillem i Pere de Sentmenat (4).

El tret més significatiu dels Sentmenat és que en principi foren feudataris dels Montcada. Un altre Pere de Sentmenat gaudi de potestat damunt del castell (1243), que li havien llegat els seus pares Pere i Ermessendis, amb la qual cosa el llinatge Sentmenat restava inserit dins del feu montcadí.

Els castells també estaven obligats a fer prestació d'homenatge als Centelles, fins que Jaume II (1315) va absoldre el casal de Sentmenat d'aquesta mena de vasallatge.

Un altre moment important fou quan els Sentmenat esdevingueren senyors, per mitjà d'una sentència arbitral (1380) que resolgué que el noble Eimeric de Centelles vengués a Pere de Sentmenat, per 9000 lliures, tots els drets al·lo-dials, rendes, etc. (5).

Finalment, un Sentmenat adquirí (1432) la casa-cartoixa de Vallparadís, amb la qual cosa la família Sentmenat restà vinculada al títol de marquesat (reial cédula de 1691), que és l'altra característica rellevant d'aquest llinatge (6). En la revolta dels remences fou arretjat (7).

El castell, avui.

Aquest castell de planta especial,

Castell de Sentmenat

Municipi: Sentmenat

massissa i utilitària, fou refet en començar el s. XVI. Estudis d'un cert rigorisme (8) situen la primitiva obra als voltants del XII.

L'estat actual és una mica descurat, ja que si bé és habitat, serveix de masoveria. Pere Català opina que si es pogués llevar la carcassa exterior (masia), restarien al descobert les restes de la primitiva estructura. La façana principal és la més humanitzada, i contrasta vivament amb la vetusta resta del castell. Junta a la porta, de mig punt, se'n hi obrí una altra, damunt la qual campeja l'escut familiar.

Al costa de l'entrada degué haver-hi la avui desapareguda torre de l'homenatge, quasi pariona d'una altra, més baixa. Una tercera torre era situada en diagonal, al cantó N del castell. Com a particularitat esmentable és que totes les torres, és a dir, el que en resta d'elles, no sobresurten del conjunt de l'obra, ni tampoc flanquegen el mur.

En l'obra "Els castells catalans" es detalla que la part d'edifici que s'esqueia fora de la línia de protecció de les torres, part de fora, s'hi construï un mur amb sageteres, separat uns tres metres del cos principal. I afegeix que degué ser aquest un lloc vital de defensa, per tal com es trobava a la part exteriorment més accessible, pel qual motiu s'hi excavà un vall.

A l'interior del castell hi ha el pati (XVI), l'escala i una galeria volada. Les finestres i altres elements del conjunt obeeixen a canons d'èpoques diverses.

L'església del castell

És una humil capella de planta romànica, molt modernitzada, amb un petit campanar de cadireta, que es destaca separada, tot i ser a prop de l'edifici. Aquest és envoltat d'arbreda a la part del torrent, i tot el conjunt resta emmarcat per les estribacions de Guanta i la serra del Farell.

Indrets dels encontorns

Font dels Enamorats, font del Bullidor i font d'en Fargues.

Sant Miquel dels Arços (ermita en ruïnes).

Sant Martí del Rovinyó (a can Pascol).

Gorg d'en Pèlags.

Dòlmen de serra Cavallera.

Castell de Guanta.

Itinerari recomanable, a peu: Km 6 de la carretera de St. Sebastià de Montmajor-Sant Martí del Rovinyol-Gorg d'en Pèlags-St. Miquel dels Arços-Ca n'Alzina-Castell de Sentmenat-Sentmenat (1h. 35mn) (Vegeu "Itineraris pel Vallès Occidental i Baix Llobregat", de D. Aloy i M^a. M. Lleonart. Arxiu Bibliogràfic Excursionista de la UEC. Ed. Rafael Dalmau. Barna. 1962).

David Aloy

(1) Sembla que el nom prové del patró de la població: sant Menna.

(2) Francesc de Bofarull: "Genealogia de la antiga Casa de Sentmenat".

(3) Pere Català Roca: "Els castells catalans".

(4) Prescindim del llarguíssim organigrama genealògic de la família Sentmenat, que evolucionà des del primer castlà a la línia del senyoriu, i per últim, al marquesat (Vegeu Gran Encicl. Catal^a).

(5) Pere Català Roca: ob. cit.

(6) El XVI el senyor de Sentmenat ho era també de Sa Pera, de Vallparadís i de Fals.

(7) Lluís Almerich: "Els castells de Catalunya".

(8) Lluís Monreal/Martí de Riquer: "Els castells medievals de Catalunya".

ENTRE HISTÒRIA I LLEGENDA

A casa nostra, som tan pràctics que quan un castell s'ha ensorrat i ja no serveix per a res, l'abandonem a la seva sort, i només l'aprofitem com a fita excursionista, per fer-ne fotografies, i perquè els estudiosos s'hi puguin entretenir. (No oblidem que els castells-munts de ruïnes, gaudeixen normalment d'una situació privilegiada, i dominen molta extensió).

En canvi, si en comptes d'estar dalt d'un cim es troben enmig del pla, llavors el seu destí canvia; com que sol tenir al voltant terreny d'aquell que es pot conrear, per més que vagi enruant-se i caient-li algun cantell, sempre manté la seva arrogant figura, i de castell feudal que era esdevé gran pagesia, i així es va conservant.

A Sentmenat poden presumir d'un

massís castell que, sense estar a gran alçada, domina força terreny. Un castell que ha canviat les seves funcions defensives per altres de més casolanes i que li rendeixen més, almenys en els temps que estem.

T'els miris del cantó que vulguis és auster i impressionant. Els anys li pesen i encara l'embelleixen!... (no tothom pot dir el mateix...)

El castell de Sentmenat, diuen que deu el seu nom a una gesta bel·licosa que passà fa molts, molts anys... El Rector de Sentmenat, mossèn Joan Tarrida, ho descriu així: *"Durant l'Imperi Romà, un brau cavaller centurió que comandava una centúria de combatents, derrotà una part de l'exèrcit enemic que feia estralls a tot el Vallès, i que pretenia fortificat-se en el Castell de Sentmenat en sentit d'atac i de defensa. La diligència i la valentia d'aquest brau cavaller superà la d'altres cabdills militars en auxili del "Castrum" assetjat de Sentmenat, i per tal de premiar aquest fet gloriós d'armes imperials, el Senat Romà concedí al poble nadiu d'aquest intrèpid cinturió, el nom de Sentmenat (manat de cent), i ornava amb tres ales el seu escut, intentant així significar: l'audàcia, l'agilitat i la valentia d'aquest brau cavaller, doncs si l'ocell té dues ales, aquest cavaller amb el seu ràpid procedir fou més diligent que un ocell"*.

Dins el terme de Sentmenat, hi ha les

ruïnes d'un altre castell: el de Guanta, que no té res a veure amb la casa de Guanta, i que feina hi ha a descobrir-lo, pels pocs vestigis que en queden...

Sota el turó del castell, existia una cova avui obstruïda, coneguda com *"la Cova del Comte"* perquè allí es va refugiar el Comte Borrell II, quan els moros en una incursió van arribar fins a les portes de Barcelona. S'havien ensenyorit de bona part del Vallès i s'acostaven fins al Pla de Barcelona; llavors el Comte Borrell, junt amb uns quats cavallers volgué intentar de deturar-los, abans no arribessin a les portes de la Ciutat. Sortiren de matinada i procurant de no ésser vistos, mes al palau, entre els servents hi havien dos moros que cuitaren d'avisar a alguns companys de fora; el cas es que quant els nobles catalans arribaren al Pla de Matabous, entre Montcada i Cerdanyola, allà trobaren els moros en nombre molt superior preparats per a la lluita. Lluita que fou desigual i amb conseqüències fatals per als pobres catalans. Els pocs que quedaren vius feren cap com van poder envers la muntanya on s'alçava el castell de Guanta, que encara no havia caigut en mans dels sarraïns. En arribar-hi, però, veieren que els perseguidors els tenien molt a prop, tant que no els va donar temps d'assolir la fortalesa i miraren de burlar-los, amagant-se en unes coves que hi havia part de sota... mes ai! que els van

descobrir... Tallaren el cap del Comte, diuen que era costum en les guerres d'aquell temps, i amb tant valuós trofeu entraren a la Ciutat, llençan-lo amb una ballesta dins del pati del palau.

Ara la cova resta tapada, i ja només en queda el record; i del castell de Guanta -o Aguanta- on pensaven fer-se forts el comte i els seus companys, tampoc avui ja no "aguanta", i és tan sols un munt de rocs.

O sigui, que dins del terme de Sentmenat trobem els dos exemples dels que parlavem al principi: el castell-gran page-sia i el castell-munt de ruïnes.

Prop de Guanta, a la Serra Caballera, hi ha el Dòlmen del mateix nom que fou descobert fa només 30 anys que en té tants i tants cents! Per tant no cal pas desanimar-se: en un paratge tan petjat i urbanitzat com és el nostre Vallès, encara podem trobar-hi sorpreses! I si, diuen, entre altres creences que un dòlmen era la casa ambulat que els gegants, com els cargols, es carregaven al damunt, i així al fer-se de nit sempre tenien aixopluc -amb les tres pedres es feien la casa-, potser un dia descobrirem que el Gegant Farell, que diuen que va morir de retorn a casa seva després d'un dia molt agitat (QUADERN N.º 9), potser el Dòlmen de Serra Caballera resultarà que és la seva tomba, i no-saltres encara no ho sabem. ■

Maria-Mercè Lleonart